

NEKOLIKO NAPOMENA O BROJU HRVATA, HRVATSKOM JEZIKU, ŠKOLAMA I HRVATSKIM MEDIJIMA U AUSTRALIJI

Boris ŠKVORC
Macquarie University, Sydney

UDK 325.25(94=862)
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 3. 9. 1997

U raznim pisanim izvorima podaci o broju Hrvata u Australiji variraju i taj broj iznosi od 200.000 do 500.000. Istodobno, podaci iz popisa pučanstva koji se mogu obraditi na temelju uspoređivanja broja govornika hrvatskog jezika, vjerske pripadnosti pojedinih sudionika u popisima i mjesta rođenja, daju znatno drukčiju sliku čiji je rezultat puno manji službeni broj australskih Hrvata. Ovaj članak, na temelju posljednja dva popisa stanovništva, kao i provedenih kalkulacija o postotku pripadnika drugog naraštaja u odnosu prema prvom, pokušava otkriti koji je najmanji dokazivi broj australskih Hrvata, odnosno Australaca hrvatskog podrijetla, podvlačeći razliku između navedena dva određenja pripadnosti. Istodobno, kako je pitanje broja Hrvata u Australiji vezano uz problematiku hrvatskog jezika, članak progovara o očuvanju jezika u Australiji, službenom priznavanju jezika, australskom školskom sustavu na hrvatskom jeziku, ali i o zabrinjavajućoj činjenici da je bilingvizam u australskim hrvatskim obiteljima sve slabije zastupljen te da je broj djece koja uče hrvatski jezik sve manji. Treći dio članka govori o hrvatskim javnim glasilima u Australiji, posebice u NSW i Victoriji.

BROJ GOVORNIKA I POLOŽAJ HRVATSKOG JEZIKA U AUSTRALIJI

U raznim znanstvenim projektima koji obrađuju rezultate australskih popisa stanovništva hrvatski jezik obično je opisan u okviru skupine "jugoslavenskih jezika". Istodobno, većina autora priznaje da u praksi ova skupina ne funkcionira homogeno i da nije riječ o jednostavnom rješenju u kojem je ovakvo grupiranje konačna odgonetka problema. S druge

strane, ovi jezici (u popisima stanovništva navedeni kao hrvatski, srpski, tzv. srpsko-hrvatski i tzv. jugoslavenski) obično su u provedenim statistikama bili tretirani kao jedan jezik, unatoč činjenici da je hrvatski jezik u Australiji službeno priznat još 1979. godine.¹ U člancima mnogih stručnjaka koji su se bavili etničkim jezicima (Saunders, Jopp, Hugo, Siew Ean Khoo, te Clyne i Kipp, 1995.), već je na prvi pogled vidljivo da se, unatoč stavljanju tih jezika u zajedničku skupinu, ipak ne može govoriti o jednom jeziku. Da apsurd bude veći, navedeni lingvisti i sociolozi svejedno te različite jezike statistički navode zajedno u jednom "pretincu" i istraživanja provode jedni na skupini "jugoslavenskih jezika", u koju ne uključuju makedonski i slovenski (Hugo, Clyne i Kipp), a drugi pak na tzv. srpskohrvatskom jeziku (Saunders, Jopp).

U praktičnom pak životu velik broj ljudi u popisima stanovništva bilježi da u kućanstvu govore hrvatskim jezikom, a isti jezik se u australskom sustavu školstva predaje na tri razine: u osnovnim školama koje vodi zajednica (od 1961.), u srednjim državnim školama (od 1980.) i na sveučilištu od 1983.² Na hrvatskom također izlazi veći broj novina, dužeg ili kraćeg daha, a radiopostaje širom Australije emitiraju program na hrvatskom jeziku. Tako je kasnih sedamdesetih, dakle nekoliko godina prije službenog priznavanja hrvatskog jezika, na hrvatskom u čitavoj Australiji bilo emitirano čak 17,5 sati radioprograma tjedno (Clyde, 1982.). Istodobno, ukupan broj govornika, u izvorima koji su navodili neke od predstavljenih podataka, označavan je uglavnom kao "govornici srpsko-hrvatske jezične skupine". Nelogična situacija koju ovdje opisujemo, na žalost, traje do dana današnjeg.

U takvoj situaciji, u kojoj je prema popisima stanovništva bilo gotovo nemoguće dobiti objektivnu sliku, broj govornika hrvatskog jezika u Australiji u svakom sljedećem znanstvenom radu, objavljenom u Australiji, bio je drukčiji. Često su proturječni rezultati dobivani i u znanstvenim istraživanjima koja nisu negirala autonomnost hrvatskog jezika. Rezultati popisa stanovništva (1976., 1986. i 1991.) prilično su zbunjujući, a pitanja u njima proturječna, uvijek postavljena s mogućnošću dobivanja drukčijih rezultata, odnosno odgovora. Tako je u Popisu pučanstva iz 1976. godine postavljeno pitanje "koji od stranih jezika se regularno upotrebljava" u konverzaciji. U Popisima pak stanovništva 1986. i 1991. postavljeno je pitanje koji strani jezik osim engleskog se "upotrebljava kod kuće". Svi oni koji su na pitanje odgovorili objektivno mogli su znatno smanjiti ukupan broj govornika pojedinih etničkih jezika, jer mnogi žive u mješovitim brakovima, ili su pripadnici drugog i trećeg naraštaja koji se etni-

čkim jezicima služe u kući svojih roditelja, u klubovima, na športskim priredbama itd.

U slučaju pretposljednog australskog Popisa pučanstva (1991.) nedostatak objektivnih informacija i neuzimanje u obzir određenih činjenica prilično je pridonijelo zbunjivanju i neobjektivnosti rezultata. Jedno od pitanja u tom Popisu bilo je navođenje zemlje rođenja, koja je tada još uvijek bila Jugoslavija. Istodobno, odgovori kao Hrvatska, Slovenija ili Srbija nisu bili uzimani u obzir. Svi oni koji su napisali podatke koji nisu bili "u zadanim okvirima" ušli su u skupinu "Yugoslav NEI" (Not elsewhere indicated), tj. među generalnu skupinu govornika "jugoslavenskih" jezika. O podacima iz *Censusa* 1991. govorit ćemo kasnije. Rekli smo već da je unatoč doseljavanju Hrvata u Australiju još od sredine prošlog stoljeća, hrvatski jezik priznat tek 1980. godine.³ I prije priznanja, ali i nakon njega, u literaturi koja se bavi etničkim jezicima i etničkim skupinama koje žive u Australiji bilježimo čitav niz zbunjujućih primjera koje možemo dodati već navedenima. Tako Michael L. Clyne bilježi da je jedan od jezika na maturi 1980. bio srpsko-hrvatski, dok je istodobno upravo te godine započela nastava hrvatskog jezika u redovitom školskom sustavu. Na drugom mjestu u istoj knjizi piše da je riječ o "kompliciranom problemu", navodeći da u skupinu "Serbo-Croatian" ulaze ljudi koji su označili hrvatski i srpski kao jezike koje redovito rabe u praktičnoj uporabi (1982:9). Podaci skupljeni u knjizi naslovljeni su "Serbo-Croatian", a iza toga, u zagradama se pojavljuje složenica Croatian/Serbian/Yugoslav. Sauders (1991.) jezik u uporabi naziva isključivo srpsko-hrvatskim. Kipp i dr. (1995.) navode da je riječ o vlastitom izboru ispitanika prema rezultatima Popisa pučanstva iz 1991. Istodobno, statistički podaci o sastavu stanovništva, naobrazbi itd. obrađeni su samo za "cjelovitu skupinu" koja je imenovana "Croatian/Serbian/ Yugoslav NEI".

Situacija u znanstvenim radovima, u redovitim australskim medijima i slično daje, dakle, ovakvu kaotičnu sliku stanja. Tome je tako unatoč činjenici da postoji već navedeni sustav školstva koji funkcionira još od kasnih šezdesetih te čitav niz javnih glasila kojem su temelji udareni sredinom pedesetih. Bilo je, međutim, pokušaja da se dobije realnija slika, ali oni su uglavnom ostajali odraz zbunjenosti ne samo stručnjaka koji su se problemom bavili, već i doseljenika koji ili nisu bili dosta informirani, ili nisu bili dosta vješti precizno odgovarati na pitanja. Najbolje se to može vidjeti kod Saudersa (1991.). Na temelju podataka iz Popisa pučanstva (1986.) on piše da u Australiji ima 142.407 govornika "srpskohrvatskog" jezika. U brošuri Australian Bureau of Statistic (Australskog ureda za statistiku) *Community profile – Yugo-*

slavs, detaljno je opisana situacija prema kojoj od navedenog broja ima 48.677 neidentificiranih govornika tzv. "jugoslavenskog", 30.964 govornika hrvatskog jezika, 7.172 srpskog, 4.664 srpsko-hrvatskog, itd.

Zanimljivo je da istodobno s ovako niskim stupnjem nacionalne identifikacije kod velikog broja australskih Hrvata s druge strane bilježimo vrlo živu aktivnost na prosvjetnom području, o kojoj će riječi biti kasnije. Ovdje je bitno navesti da je tako visok stupanj "neidentifikacije" s vlastitim jezikom podrijetla vjerojatno razlog za prijelaz ("language shift") s jednog jezika na drugi. Tijekom 1980-ih prijelaz s hrvatskog na engleski u općoj uporabi iznosio je za prvi naraštaj svega 10,5 posto, dok je kod ljudi starijih od 15 godina taj prijelaz iznosio 8,8 posto (Clyne, 1982:43).

Kod drugog naraštaja danas taj potpuni prijelaz s hrvatskog na engleski iznosi od 19,6 posto u slučajevima kad su oba roditelja Hrvati, do 81 posto kad je samo otac Hrvat (Khoo, 1995:6). Važno je odmah ovdje u općem pregledu uočiti da su etničke škole, novine i radioprogrami odigrali vrlo važnu ulogu u očuvanju jezika i u sprečavanju masovnog prijelaza na engleski, kakav je zabilježen već u prvom naraštaju kod nizozemske i njemačke zajednice (više od 90 posto; također vidi Khoo, 1995.).

Kad se uzme u obzir sve dosada navedeno, određivanje ukupnog broja govornika hrvatskog jezika u Australiji ne čini se lakim poslom. U hrvatskoj diplomaciji u Australiji često se barata brojkama od 250 do 300 tisuća Hrvata u Australiji, iako se nikada ne navode izvori. Domovinski izvori također obično navode brojku od 300 tisuća. *Hrvatski atlas* piše o otprilike 240.000 australskih Hrvata. U *Penguin Australian Encyclopedia* (1990.) piše da je hrvatska zajednica peta najveća zajednica koja se ne služi engleskim u Australiji. V. Podravac (1988.) je oprezan i piše da procjene variraju između 100.000 i 300.000. Fra Gracijan Biršić (1988.) služi se podatkom da je prema *Censusu* iz 1986. bilo 51.838 ljudi koji su napisali da hrvatski govore kod kuće, dok ih je 77.916 napisalo da se služi "srpsko-hrvatskim" ili "jugoslavenskim", od kojih je veliki broj hrvatskog podrijetla (1988:34). Istodobno, prema preliminarnim rezultatima *Censusa* iz 1996., hrvatskog jezika nema među deset najgovorenijih jezika u Australiji.

S obzirom na činjenicu da potpuni rezultati popisa pučanstva (*Censusa*) iz 1996. još uvijek nisu dostupni široj javnosti, ovdje ću se služiti rezultatima popisa pučanstva iz 1991. godine i njihovom obradom kod Clynea i Kippa (1995.). U toj je knjizi, odmah u uvodu iznesen podatak da je najviše teškoća bilo u obradi podataka zajednica podrijetlom iz Vijetnama i bivše Jugoslavije. Autori također upozoravaju da je

prema posljednjem popisu vrlo teško odrediti prijelaz s etničkog jezika na engleski (tzv. "language shift"), s obzirom na to da je u *Censusu* postavljeno pitanje o "jeziku koji se upotrebljava kod kuće", i to bez dopunskih pitanja o jeziku rabljenom u djetinjstvu i široj obitelji. Pitanje je postavljeno drukčije nego u *Censusu* 1986. godine i kad se govorilo o "jeziku u regularnoj uporabi". Ovako postavljeno pitanje (1991.) isključuje automatski roditelje, kuće rođaka i uporabu jezika izvan kuće (isto, 4-5). Zato podaci popisa ne moraju biti potpuno pouzdani. Isto će biti i s *Censusom* 1996., u kojem je ponovljeno pitanje iz 1991., a u koji će također ući i više od 5.000 ljudi s "privremenim vizama" koji se možda neće stalno zadržati u Australiji.

Prema popisu pučanstva (*Censusu*) iz 1991. godine u Australiji je bilo 63.084 govornika hrvatskog jezika. Ta skupina je u statističkim razrezima kod Kippa, Clynea i Pauwelsa (1995.) uvrštena u veću statističku skupinu pod naslovom "Croatian, Serbian, Serbo-Croatian i Yugoslav NEI". Ova umjetno ostvarena skupina jezika ima ukupno 130.732 govornika. Oni su podijeljeni ovako: hrvatski (63.084), srpski (24.336), srpsko-hrvatski (4.540) i jugoslavenski (NEI – not elsewhere indicated) 38.779 govornika. Zanimljiv je podatak da je ukupan broj govornika umjetne skupine manji 1991. nego li 1986. godine (142.000) i 1976. godine (140.000) (vidi Saunders 1991:88). Prema tim podacima, morali bismo govoriti o smanjenju ukupnog broja ove umjetne skupine, i to za oko 7 posto. Istodobno, prema *Atlas of Australian People* (Hogo, 1991.), broj ove skupine je porastao za 1,2 posto u razdoblju 1986.-91., a prema podacima Australskog ureda za statistiku u razdoblju 1992.-93. za daljnjih 1,2 posto. To znači da najmanje 5 posto ljudi iz navedene umjetne skupine nije odgovorilo na pitanja u Popisu pučanstva, ili da je riječ o zamjetnom postotku ljudi koji su napustili Australiju, a nisu evidentirani u Popisu.

Prema istom izvoru (Hugo 1991:153) godine 1991. bilo je 168.000 doseljenika iz bivše Jugoslavije, a 1993. bilo ih je 172.000. Prema istraživanju Jamesa Juppa (1995:131), godine 1995. u Australiji je bilo 160.000 ljudi rođenih u bivšoj Jugoslaviji te otprilike 122.000 ljudi koji pripadaju drugom naraštaju.

Dva od navedenih elemenata mogu nam značajno pomoći u procjenjivanju minimalnog realnog broja australskih Hrvata, s jedne strane govornika hrvatskog jezika (australskih Hrvata), a s druge strane pripadnika drugog naraštaja (Australaca hrvatskog podrijetla). Minimalni broj može biti određen kalkulacijom postotka ljudi koji se vode kao NEI, a zapravo su govornici hrvatskog jezika. Utvrđivanje

broja drugog naraštaja može biti određeno proračunavanjem postotka prijelaza s hrvatskog na engleski. Tu, međutim, valja biti oprezan. Iako je poznato da zadržavanje znanja jezika u drugom naraštaju kod obitelji s oba roditelja Hrvata iznosi 80,6 posto, nije nužno da će te osobe u obitelji govoriti hrvatski. U obiteljima u kojima samo majka govori hrvatski, ponavljam, prijelaz na engleski iznosi 72,2 posto, a u obiteljima u kojima samo otac govori hrvatski prijelaz na engleski je 80,4 posto. Na temelju tih podataka teško je odrediti postotak drugog naraštaja prema prvom, jer većini onih kod kojih nema prijelaza na engleski, hrvatski je također drugi jezik koji ne govore kod kuće.⁴ Situacija se dopunski komplicira slabim ili vrlo slabim baratanjem hrvatskom jezičnom normom u drugom naraštaju. Zato ću se u ovoj kalkulaciji služiti Juppovim prosječnim odnosom prvog prema drugom naraštaju. Podaci korišteni ovdje zasnivaju se na dvije skupine podataka: jeziku i religiji. U obradi rezultata slijedećeg *Censusa* (1996.) moći će se rabiti i podaci o zemlji podrijetla. Prema rezultatima ovako postavljenog istraživanja mislim da je minimalan realni broj Hrvata u Australiji 150.205 (+/- 20.000).

Kako sam došao do tog broja? Prema popisu stanovništva iz 1991. broj ljudi koji govori hrvatski iznosio je 63.084. Broj govornika srpskog jezika bio je 24.336. Broj ljudi koje se nije točno moglo identificirati (NEI skupina) vjerojatno je podijeljen između govornika srpskog i hrvatskog jezika. Prema iskustvima u drugim projektima, vjerujem da je riječ o prijeratnim doseljenicima koji su godinama bili pod utjecajem jugoslavenske i australske promidžbe. Dobar primjer za to je broj mnogih "jugoslavenskih" društava, klubova i novina u Australiji prije Drugog svjetskog rata, ali i tijekom 1950-ih i 60-ih. Samo u knjizi Mate Tkalčevića (1992.) zabilježeno je više od 20 "jugoslavenskih" klubova koji su u praksi bili hrvatski, pa ne treba čuditi što će broj ljudi zabilježenih kao "Jugoslaveni" biti podijeljen između dvije skupine razmjerno međusobnom omjeru govornika srpskog i hrvatskog jezika.

U međusobnom odnosu ukupnog broja govornika hrvatskog i srpskog jezika srpski je zastupljen s 38 posto ukupnog broja govornika oba jezika. To znači da postoji mogućnost da su 62 posto od ukupnog broja govornika "jugoslavenskog NEI" i "srpsko-hrvatskog" zapravo – australski Hrvati. Ukupan broj "jugoslavenskih NEI" govornika iznosi 38.779, a "srpsko-hrvatske" umjetne skupine 4.540. To znači da 62 posto od ukupno 43.319 neidentificiranih ljudi treba pridodati ukupnom broju govornika hrvatskog jezika. To je broj od 26.919 ljudi. Ovaj dodatak povećava ukupan

broj govornika hrvatskog jezika u Australiji, odnosno australskih Hrvata na 90.003.

Broj drugog naraštaja doseljenika iz bivše Jugoslavije Jupp (1995.) procjenjuje na 78 posto od ukupnog broja prvog naraštaja doseljenika. Ako slijedimo njegov primjer, možemo broju 90.003 ljudi koji govore hrvatski u Australiji pripojiti 70.202 osobe hrvatskog podrijetla, odnosno drugog i trećeg naraštaja – dakle Australaca hrvatskog podrijetla. To nam daje broj od 150.205 ljudi hrvatskog podrijetla u Australiji. Realan ukupan broj australskih Hrvata i Australaca hrvatskog podrijetla od 150.000 ipak može znatno varirati, s obzirom na to da zasigurno znamo da samo u ovom popisu nije sudjelovalo 5 posto ljudi koji su od 1986. do 1991. izgubljeni. Ako je slično bilo s prethodnih nekoliko popisa, možemo govoriti o brojcima od dvadesetak tisuća "manjka", a da ne ulazimo u detalje.

Ova hipotetična računica i svjesna manipulacija s "miješanom skupinom govornika" (Yugoslav NEI, Serbo-Croatian) može biti potvrđena jedino proračunom postotka različitih religijskih skupina podrijetlom iz bivše Jugoslavije. Knjižica *Community profile – Yugoslav people*, Australskog ureda za statistiku, napravljena je prema rezultatima popisa pučanstva iz 1986., ali je možemo uzeti kao relativno pouzdanu, jer je prema istraživanju Hugoa (1995.) broj pučanstva iz bivše Jugoslavije od 1986. do 1991. porastao za svega 2,6 posto.

Prema navedenom popisu stanovništva iz bivše Jugoslavije u Australiji je 1986. godine bilo 69.355 katolika i 54.063 pravoslavca. Muslimana je bilo 4.600, itd. U odnosu katolika i pravoslavaca, pravoslavaca je bilo 43 posto, a katolika 57 posto. Na prvi pogled, takav bi odnos među pripadnicima katoličke i pravoslavne vjere mogao umanjiti točnost moje hipoteze i znatno smanjiti ukupan broj australskih Hrvata, negdje do 130.000. Međutim, osim Hrvata i Srba na ovom se popisu nalaze Slovenci (uglavnom katolici) i Makedonci (uglavnom pravoslavci). Prema popisu jezika iz 1991., u Australiji je te godine makedonskim govorilo kod kuće 64.429 ljudi, a slovenskim svega 1.616. To znači da govornici srpskog jezika čine svega 38 posto ukupnog broja pravoslavne populacije rođene na području bivše Jugoslavije. To dalje znači da striktnim primjenjivanjem ovih rezultata odnos između srpskog i hrvatskog kod NEI skupine može porasti u odnosu dvaju jezičnih skupina čak do 25 (srpski) prema 75 posto (hrvatski), što bi povećalo ukupan broj australskih Hrvata i Australaca hrvatskog podrijetla u Australiji čak do broja od 175.000 ljudi.

Potpuno precizni podaci bit će poznati tek kada: 1. U popisu pučanstva dođe do drukčije formulacije pitanja, odnosno kad se bude tražio ne samo jezik koji se govori kod

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 1-2 (33-34),
STR. 189-206
ŠKVORC, B.:
NEKOLIKO...

kuće već jezik općenito kojim se pojedinci služe; 2. Kad se omogući razdvajanje "umjetne jezične skupine", ne samo po broju govornika već i u detaljnim statistikama koje se provode za druge jezike. Na taj način lakše će se odrediti koliki je stvarni prijelaz (tzv. "language shift") s hrvatskog na engleski te će se realnije znati koliko je Hrvata drugog naraštaja među onima koji su upisali hrvatski kao jezik kojim govore kod kuće. U ovom proračunu to je točka koja se najslabije može braniti od objektivnih kritika. Ona može znatno smanjiti broj ukupnog broja drugog naraštaja, ako ih je kojim slučajem velik broj koji su napisali hrvatski kao "jezik govoren kod kuće". U tom slučaju oni ne bi mogli ući u onih 75 posto drugog naraštaja prema prvom. Međutim, ako su podaci u Popisu objektivno predstavljeni od ispitanika, to je malo vjerojatno. Taj je broj realan i zato što podaci istraživanja i anketa pokazuju da više od 90 posto drugog naraštaja ne govori hrvatski kod kuće.

O ORGANIZIRANOM OČUVANJU HRVATSKOG JEZIKA U AUSTRALIJI

Nazočnost hrvatskog jezika u Australiji duga je koliko i doseljavanje Hrvata na ovaj kontinent, dakle od 1850-ih godina. Već smo spomenuli da je hrvatski jezik službeno priznat tek 1980. godine, a da prve novine na hrvatskom izlaze još od prije razdoblja Prvog svjetskog rata. Prva škola na hrvatskom jeziku osnovana je u Sydneyu 1965. godine (Bulletin, 1996.), a u Melbourneu 1961. godine. Prvi radioprogrami emitirani su puno prije službenog priznanja jezika. Tako je u Melbourneu još 1972. počelo emitiranje radioprograma na hrvatskom jeziku na postaji 3 ZZ (Tkalčević, 133). Sve radioprograme na hrvatskom jeziku i sve škole koje su podučavale hrvatski jezik prije službenog priznanja jezika održavane su isključivo priložima i dobrovoljnim radom australskih Hrvata. Ljudi iz hrvatske zajednice također su bili ti koji su silom dobili od australskih vlasti priznanje jezika, a kasnije usustavili čitav izobrazbeni sustav, mrežu radiopostaja i osnovali neke od novina koje nisu u privatnom vlasništvu. Tu su također i privatne novine koje su služile održavanju jezika.

U ovom dijelu ćemo se skoncentrirati uglavnom na Sydney i Melbourne, dva najveća središta hrvatske zajednice, gdje u svakom gradu živi po otprilike 38 posto ukupnog broja australskih Hrvata (Kipp i dr. 1995). U Sydneyu na primjer, čak i bez ukalkuliranog broja NEI govornika, hrvatska zajednica predstavlja devetu po veličini jezičnu neenglesku etničku skupinu. Ispred Hrvata su kineska, arapsko/libanonska, talijanska, grčka, španjolska, vijetnamska, filipinska i njemačka zajednica. Kad bi se ukalkulirao broj dobi-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 1-2 (33-34),
STR. 189-206

ŠKVORC, B.:
NEKOLIKO...

ven ovim istraživanjem postotka NEI govornika, iza hrvatske zajednice našle bi se filipinska i njemačka, pa bi Hrvati bili šesta po veličini skupina. Zato pomalo čudi i zabrinjava podatak da prema prvim preliminarnim rezultatima uvida u popis pučanstva iz 1996. hrvatskog jezika nema među 10 vodećih jezika u Australiji.

Zanimljivo je spomenuti da je 18,8 posto australskih Hrvata, odnosno "zajedničke skupine" u starosnoj dobi između 15 i 24 godine, što predstavlja broj između 22 i 32 tisuće mladih ljudi hrvatskog podrijetla, ovisno o najnižem i najvišem mogućem minimalnom broju iz proračuna. Svi oni žive u bilingvalnom okružju, i na njih nužno utječu zakonitosti prijelaza s jezika na jezik. Postotak prijelaza (tzv. "language shift") s hrvatskog ekskluzivno na engleski već smo naveli (19,6 – roditelji Hrvati; 72,2 – majka Hrvatica i 80,4 posto – otac Hrvat), kao i činjenicu da je jezična kompetencija kod onih koji nisu prešli ekskluzivno na engleski vrlo niska. U testovima jezične kompetencije provedenima u Zavodu za kroatistiku Macquarie Sveučilišta rezultati su većinom označeni kao slabi ili vrlo slabi. Nepoznavanje padeža, glagolskih vremena, nerazlikovanje prezentske i infinitivne osnove glagola, miješanje riječi, dijalektalizam i nerazumijevanje standardnog jezika najčešći su problemi. Oni su uvjetovani složenim sustavom izloženosti studenata trima tipovima bilingvalnog okružja. Ti su tipovi bilingvizma važni za kompetentno očuvanje bilingvalne situacije u privatnom i javnom životu. Riječ je o dvojezičnom okružju u obitelji, dvojezičnom okružju u školi i dvojezičnom okružju izvan obitelji i škole (radio, televizija, novine, klubovi, športski klubovi i priredbe, itd). Ovdje ćemo ukratko navesti samo najvažnije podatke o tim tipovima okružja, a zaključci glede njihove važnosti već su navedeni u sažetku.

Bilingvizam i obitelj

Od 25 studenata s kojima je izvršeno istraživanje, 10 ih je do pete godine života govorilo isključivo hrvatski. Njih 11 govorilo je i hrvatski i engleski (simultani bilingvizam kod kojeg nije primjereno govoriti o prvom i drugom jeziku – Liddicoat 1991.). Ostalih četvero studenata znalo je "nešto hrvatskog", a bilingvizam im je uznapredovao školskom naobrazbom. Zanimljivo je da kod većine ispitanih studenata cilj studiranja hrvatskog jezika nije bio naučiti hrvatski, već naučiti "pravilan oblik hrvatskog" (80 posto). Na pitanje o upotrebi dijalekta, svi ispitanici odgovorili su da su dijalektalni govornici hrvatskog, ali ih čak 75 posto nije znalo kojim dijalektom govore. Svi ispitanici su napisali da su obitelj, crkva i škola glavna mjesta očuvanja hrvatskog jezika. Zanimljivo je da su svi izjavili da će za sljedeći naraštaj glavna mjesta očuvanja i

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 1-2 (33-34),
STR. 189-206
ŠKVORC, B.:
NEKOLIKO...

učenja hrvatskog jezika biti škole i sveučilište. Rezultati provedenog istraživanja ukazuju na logičan zaključak kojim se čak i kod ispitanika predviđa prijelaz sa simultanog bilingvizma na sukcesivni bilingvizam, dakle na učenje hrvatskog kao "drugog jezika".

Hrvatske škole i problem simultanog i sukcesivnog bilingvizma

Problem očuvanja hrvatskog jezika u obitelji dopunski se komplicira otkrivanjem podataka o izobrazbenoj strukturi pučanstva hrvatskog podrijetla u Australiji. Većina prvog naraštaja doseljenika ne posjeduje formalne kvalifikacije. Iako su u izvorima pruženi podaci samo za umjetnu skupinu, oni statistički mogu do određene mjere biti primjereni i na skupinu govornika hrvatskog jezika. Tako u čitavoj skupini svega 29,9 posto ljudi ima kvalifikacije, a svega 2,1 posto osoba iz umjetne skupine (Croatian/Serbian/Yugoslav NEI) ima sveučilišnu naobrazbu (Kipp i dr.). U tom smislu je teško govoriti o lingvističkim bilingvalnim modelima koji bi u obiteljskom okruženju pružili sigurnost jezične kompetencije pripadnicima drugog i trećeg naraštaja. Od 25 ispitanih studenata 22 ih drži da njihovo znanje jezika nije niti približno dostatno za sofisticiranu komunikaciju. U tom bi smislu još više trebao doći do izražaja školski sustav na hrvatskom jeziku.

Hrvatske škole u Australiji djeluju na tri razine:

1. *Osnovne etničke škole.* Njima upravlja i održava ih zajednica preko odbora roditelja i crkava, ili, kao u NSW, Središnji odbor Hrvatskih etničkih škola, osnovan 1977. godine. U tim školama nastava se obično odvija petkom navečer ili subotom ujutro, i to u iznajmljenim učionicama osnovnih škola. U Melbourneu se nastava također odvija pri katoličkim centrima u Sunshineu, Clifton Hillu i Springwaleu. U Sydneyu nekoliko je škola pri hrvatskim klubovima, a zgrada s učionicama izgrađena je u katoličkom centru u Blacktownu. Učenici u prvi razred polaze obično kad u redovitoj školi kreću u treći razred, tako da nakon završene osnovne škole (šestog razreda) i četiri godine učenja mogu upisati hrvatski u srednjoj školi.

Evo i nekoliko povijesnih podataka koji ukazuju na nazočnost hrvatskog jezika i borbu zajednice za njegovu opstojnost koja traje desetljećima. Prva osnovna škola hrvatskog jezika osnovana je 1961. godine u Geelongu, a ubrzo nakon toga i u Hrvatskom katoličkom centru Clifton Hill u Melbourneu. U Sydneyu je prva škola osnovana 1965. godine, a do kraja 1960-ih bilo ih je ukupno 15. Zanimljivo je da je u posljednjih nekoliko godina broj učenika u osnovnim

školama počeo znatno opadati. Od 900 do 1000 učenika ranih osamdesetih, do svega 291 učenika i 16 učitelja u devet škola u NSW 1996. godine.

2. *Srednje škole.* Nastava hrvatskog jezika u subotnjim školama jezika zajednice (The Saturday School of Community Languages – SSCL) počela je 1980. godine, dvije godine nakon početka projekta SSCL. Prve godine u program je bilo upisano 45 učenika, da bi broj uskoro porastao na oko 400 učenika. Ukupno u programu sudjeluje oko 8.000 učenika srednjih škola iz 23 jezične zajednice NSW. Nastava se odvija subotom, a sve škole rade po jedinstvenom programu. Nastavnici u srednjim školama pripremaju učenike za maturu, a hrvatski je jedan od maturalnih predmeta te ulazi u bodovni sustav kojim se učenici selektiraju u procesu upisa na Sveučilišta. Mladi nastavnici školuju se u Zavodu za kroatistiku Sveučilišta Macquarie. Na žalost, i u srednjim školama dolazi do smanjenja broja učenika, tako da je broj od 400 učenika 1986. godine pao na 251 učenika 1995. te 238 učenika 1996. godine.

Organizirana nastava u srednjim školama nije se provodila prije službenog dopuštenja australskih vlasti, osim pojedinačno, kao nastavak školovanja u nekim osnovnim školama zajednice.

3. *Sveučilišna nastava.* Nastava hrvatskog jezika na sveučilišnoj razini u Australiji počela je 1983. godine. Hrvatski jezik uveden je na Sveučilište Macquarie koje je tako praktično postalo prva sveučilišna institucija na svijetu na kojoj je uveden hrvatski jezik. Zavod za kroatistiku Sveučilišta Macquarie osigurava nastavu hrvatskog jezika, povijesti i književnosti za studente svih australskih sveučilišta. Nastava se organizira dopisno, a upisani tečajevi priznaju se kao nastavni predmeti na svim sveučilištima u Australiji. Katedra za slavenske jezike i književnosti osigurava program za sva sveučilišta, a program se nalazi u sveučilišnoj ponudi te se može studirati kao pomoćni predmet na svim australskim sveučilištima i svim fakultetima, na način na koji u Hrvatskoj studenti studiraju strani jezik. Tijekom 14 godina na Macquarie Sveučilištu studiralo je više od 1.500 studenata, prosječno oko 120 godišnje. Od 1993. godine Zavod za kroatistiku uveo je također i postdiplomski dvogodišnji studij za nastavnike hrvatskog jezika (Graduate Diploma in Croatian), kako bi se osigurala što kvalitetnija nastava u osnovnim i srednjim školama. Zavod za kroatistiku također ima namjeru pripremiti udžbenike za osnovne i srednje škole u specifičnim uvjetima učenja jezika, znatno drukčijim nego u Hrvatskoj ili u većini europskih zemalja. Program na Macquarie sveučilištu novčano potpomaže Hrvatska znanstvena zaklada Australije i Novog Zelanda. Nedavno je Zavod za kroatistiku zatražio po-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 1-2 (33-34),
STR. 189-206
ŠKVORC, B.:
NEKOLIKO...

moć za svoj rad od hrvatskog Ministarstva znanosti i tehnologije.

Prema pisanju australskog hrvatskog tiska i izjavama hrvatskih diplomatskih predstavnika u Australiji, pad broja djece u osnovnim i srednjim školama jedan je od najvećih problema s kojima se zajednica suočava. Istodobno, što je prilično indikativno, povećava se broj ljudi koji na sveučilištu upisuju početne tečajeve hrvatskog jezika. Još pred tri-četiri godine više studenata se odmah nakon dolaska na sveučilište upisivalo u napredne tečajeve. Prema podacima o broju mladeži hrvatskog podrijetla između 15 i 24 godina starosti može se vidjeti da ih manje od 5 posto pohađa bilo koji stupanj školovanja na hrvatskom jeziku. Doda li se tome ono što je rečeno o jezičnoj kompetenciji obitelji i trendovima prisutnima u drugom naraštaju, možemo u budućnosti očekivati još veći prijelaz s hrvatskog ekluzivno na engleski jezik.

To je moguće izbjeći jedino smišljenim djelovanjem po uzoru na talijansku i grčku zajednicu koje, u suradnji s matičnim državama, izrađuju kvalitetne udžbenike, kompjutorske programe i videokasete za učenje jezika. Ako se nešto na tom području uskoro ne učini, početak će polaganog izumiranja australskih Hrvata, a asimilacija će biti puno brža negoli u razdoblju od Drugog svjetskog rata do Domovinskog rata, koji u prosvjetno-kulturnom životu zajednice predstavlja kraj jedne, a početak nove faze u njezinu životu.

HRVATSKI MEDIJI U AUSTRALIJI

Treći važan čimbenik održavanja hrvatskog jezika u Australiji (uz školu i obitelj) predstavljaju australski hrvatski mediji. Njih možemo podijeliti u dvije skupine, tiskane i elektronske. Prije svega treba istaknuti važnost novina koje su u Australiji nazočne već gotovo jedno čitavo stoljeće.

Novine i časopisi

Prve novine na hrvatskom jeziku u Australiji pojavile su se još prije Prvog svjetskog rata. Bile su to *Seljačka sloga* i *Zora*. Iako je bila riječ o vrlo amaterskim publikacijama, ipak su vrijedne spomena kao dokumenti hrvatske nazočnosti u Australiji. U razdoblju između dva svjetska rata bilježimo pojavu novina *Borba* (1932.) i kasnije *Napredak* (1954.). Bila je riječ o novinama projugoslavenske orijentacije. Na njihovim zasada kasnije nastaje *Australian-Yugoslav Journal* te nakon toga tjednik *Novo doba* (od 1960. do 1993.). Nakon *Novog doba* dolazi do izlaska prvog broja tjednika *Novo vrijeme* koji u uvodniku prvog broja objašnjava razloge te promjene, među kojima navodi uspostavu suverene Republike Hrvatske. Uskoro nakon toga dolazi do ponovne promjene imena i pokretanja tjednika *Nova Hrvatska*. *Novo doba* bio je zanimljiv pri-

mjer novina: namijenjen uglavnom Hrvatima i Srbima, imao je slovensku i makedonsku stranicu, a prenosio je uglavnom TANJUG-ove vijesti, pišući afirmativno o sustavu u zemlji, radu jugoslavenske diplomacije i jugosla-venskih društava u Australiji te ponekad protiv tzv. ustaške emigracije. Novine su bile pisane većinom na hibridnom hrvatskom jeziku s puno srbizama. Današnja *Nova Hrvatska* djeluje na platformi podržavanja hrvatske suverenosti i namijenjena je hrvatskim čitateljima.

Poslije Drugog svjetskog rata i masivnog egzodusa Hrvata iz tada uspostavljene jugoslavenske Federacije, u Australiju je počeo dolaziti novi val hrvatskih doseljenika. Oni su vrlo brzo počeli osnivati svoja društva,⁵ crkve, a onda je došlo i do pokretanja novina.

Prva važna publikacija bila je naslovljena *Hrvat* (1953.), a pokrenuli su je Srećko Rover i Fabijan Lovoković. Ubrzo zatim *Hrvat* je otišao u Melbourne sa Srećkom Roverom. Australsko hrvatsko društvo počelo je s publiciranjem *Spremnosti*, s glavnim urednikom Fabijanom Lovokovićem. Prvi broj izašao je za Božić 1957., a od 1958. *Spremnost* izlazi kao tjednik sve do danas te tako predstavlja jednu od najvažnijih publikacija na hrvatskom jeziku u Australiji. Sljedeće važno glasilo je *Dom* koji izlazi od 1958.-1962. kao vjersko glasilo u Sydneyu. Godine 1962. prelazi u Melbourne i mijenja ime u *Hrvatski dom*. Tamo pod uredništvom Milana Maglice izlazi sve do 1975. godine. *Uzdanica* je bila glasilo Hrvatske mladeži, a izlazila je od 1965. godine.

Ostali važni listovi bili su Hrvatski tjednik *Osvit* koji je izlazio od 1970. do 1975., *Pregled* (1975.), *Hrvatski list* (1975.-1977.) te *Hrvatski tjednik* koji je izlazio od 1977. do 1990. godine. Prema riječima F. Lovokovića (1996.) tu je još *Slobodni dom* (1970.-1977.) te *Hrvatska istina* koja je izlazila povremeno od 1977. do siječnja 1993.

Uz *Spremnost*, druge vrlo važne novine s dugogodišnjom tradicijom u Australiji su *Hrvatski vjesnik*. *Hrvatski vjesnik* izlazi vrlo uspješno i danas, a izdaje ga Croatian Community Ltd. To su jedine novine u vlasništvu zajednice iz Melbournea, a ujedno i jedine hrvatske novine u Australiji koje su u potpunosti vlasništvo hrvatske zajednice. *Hrvatski vjesnik* počeo je izlaziti 1982. godine. U upravi mu se nalaze mnoga društva iz čitave Australije, od nekih klubova u Sydneyu i Melbourneu, preko crkvenih zajednica, do hrvatskih škola i drugih udruga. Kvaliteta jezika i priloga u novinama koje su prestale izlaziti ili su izlazile povremeno, kao i u tri tjednika koji izlaze do danas varira znatno, tako da teško možemo govoriti o uzoritom jeziku koji bi poslužio kao model bilingvalnim govornicima drugog i trećeg naraštaja. Donekle je u tome iznimka *Hrvatski vjesnik* te u člancima prenesenim iz hrvatskog domovinskog tiska *Spremnost* i *Nova Hr-*

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 1-2 (33-34),
STR. 189-206

ŠKVORC, B.:
NEKOLIKO...

Radioprogrami

vatska. Neki prilozima u navedena dva tjednika također su pisani dobrim jezikom. Uz to neki od tjednika koji danas izlaze nemaju dosta profesionalnog kadra niti materijalnih sredstava kojima bi omogućili veću kvalitetu novina. Tako je, na primjer, tjednik *Spremnost* zbog posjeta glavnog urednika Hrvatskoj na određeno vrijeme prestao izlaziti (kolovoz 1997.).

U Australiji djeluju dva tipa radioprograma na hrvatskom jeziku. Državna mreža SBS ima dva radioprograma na hrvatskom jeziku, jedan u Sydneyu i jedan u Melbourneu. Ti programi imaju jedinstvenu upravu, a emitiraju program za područje čitave Australije, četiri puta tjedno po sat vremena. Program je sastavljen od vijesti, izvješća iz Hrvatske, društvenih obavijesti itd. Hrvatska zajednica ne utječe na program, niti na izbor voditelja i urednika u programu.⁶

Najvažniji programi na hrvatskom jeziku koje je pokrenula hrvatska zajednica su program na postaji 2SER/FM u Sydneyu koji djeluje od 1979. godine. Danas taj program djeluje pod nazivom Hrvatski radio Australia, a osim redovitog emitiranja na postaji 2SER/FM, emitira se i na postaji koja radi preko posebno prilagođenih radioprijamnika, tzv. "channal radio" i emitira se 24 sata na dan. Taj radioprogram na postaji 3ZZ u Melbourneu djeluje od 1972., da bi postaja nekoliko godina kasnije bila ukinuta. Hrvatski program zajednice obnavlja se 1989. godine na postaji 3ZZZ. Nedavno su (1997.) Ujedinjeni hrvatski klubovi NSW pokrenuli vlastitu radio-postaju koja emitira program četiri puta tjedno. Ovaj program čuje se u Sydneyu i okolici.

Kao i kad je riječ o novinama, radioprogrami također djeluju na poluvolonterskoj osnovi, osim u slučaju SBS-a i urednika navedena tri tjednika. Kvaliteta jezika varira, kao i kod novina, te osim u izvješćima iz domovine i nekim profesionalnijim programima nije kompetentna da bi mogla zadovoljiti zahtjeve bilingvalnih govornika koji preko medija, uz obitelj i školu, djelomično uče normu hrvatskog jezika.

ZAKLJUČAK

Iz svega navedenog možemo vidjeti da potencijalni govornici hrvatskog jezika u drugom i trećem naraštaju nemaju previše mogućnosti susreta sa standardnim hrvatskim jezikom. U obitelji se govori dijalekt, nastava u školama organizirana je samo subotom, nema bilingvalnih škola (kao kod grčke zajednice, na primjer), a mediji uglavnom nisu profesionalno organizirani niti potpuno kompetentni, unatoč vrijednim nastojanjima pojedinaca i udruga. Uz to nije došlo do izrade strategije razvoja i, osim Hrvatske znanstvene zaklade, nema niti jedne institucije koja je u mogućnosti ponuditi podršku

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 1-2 (33-34),
STR. 189-206

ŠKVORC, B.:
NEKOLIKO...

profionalcima da izrade kvalitetan plan i program kojim bi se sačuvao bilingvizam u obitelji, školi, medijima i na mjestima okupljanja hrvatske zajednice. Nema niti organiziranog nastupa prema državnim institucijama koje bi također mogle pomoći zajednici da osigura opstojnost hrvatskog jezika u Australiji. S obzirom na to da u nedavno objavljenim rezultatima popisa pučanstva iz 1996. godine nije došlo do važnijih pomaka glede broja australskih Hrvata u Australiji, možemo zaključiti da je ukupan broj Hrvata u Australiji, kao i Australaca hrvatskog podrijetla nešto manji nego što se obično mislilo. Takvi rezultati uvjetovani su uglavnom gubljenjem hrvatskog jezika u drugom i trećem naraštaju. Posljedica toga je gubitak osjećaja pripadnosti hrvatskom podrijetlu, tako da se mnogi ljudi hrvatskog podrijetla i njihovi potomci više ne drže Hrvatima niti Australcima hrvatskog podrijetla. Uvid u statistike studenata upisanih na Macquarie Sveučilište govori u prilog činjenici da neki ljudi u drugom i trećem naraštaju ponovno uče hrvatski jezik, ali to za sada nije opći trend.

BILJEŠKE

¹ U hrvatskoj australskoj zajednici obično se misli da priznanjem hrvatskog jezika u NSW možemo držati pismo ondašnjeg ministra za školstvo NSW, gosp. Erica Bedforda koji je u službenom dopisu Croatian Ethnic Schools in NSW-u (Hrvatskim etničkim školama Novog Južnog Walesa) napisao da ministarstvo prihvaća nastavni plan i program hrvatskog jezika i da nastava hrvatskog jezika u državnim školama može početi već sljedeće, dakle 1980. godine. Godine 1980. jezik je i službeno priznat.

² U osnovnim školama NSW koje vodi hrvatska zajednica hrvatski se organizirano uči još od 1965. godine. Od osnivanja Hrvatskih etničkih škola NSW (1977.) godišnje hrvatski uči oko 900-1000 učenika, a već 1984. na sveučilištu je na hrvatski studij upisano 178 studenata. Broj maturanata u srednjoj školi 1988. iznosi 447 (vidi Bulletin).

³ Znamo da je za vrijeme zlatne groznice u Ballaratu 1850-ih bio Nikola Milović, da je Trojo Drvenica napustio brod u Melbourneu 1860., a da je Vicko Vuković došao u Zapadnu Australiju još 1858. Istodobno, jezik je Hrvatima preliminarno priznat tek već navedenim pismom ministra Bedforda, a službeno sljedeće školske godine (1980.).

⁴ U dvije ankete provedene u Zavodu za kroatistiku Sveučilišta Macquarie u Sydneyu (1988. – L. Budak 1996. – B. Škvorc) pokazalo se da na širem području Australije (Melbourne, Perth, Sydney, Canberra) više od 90 posto govornika hrvatskog jezika drugog naraštaja ne govori hrvatski kod kuće, čak niti povremeno. Jezik u 80 posto slučajeva (1996.) ne govore ni s kime osim sa svojim roditeljima. Drugi naraštaj također (1988., 1996.) među sobom u više od 85 posto slučajeva govori engleski. U prvoj anketi sudjevalo je više od 100 učenika i studenata, u drugoj 52 studenta.

⁵ Prvo hrvatsko društvo poslijeratnih doseljenika osnovano je krajem 1949. godine u Adelaideu. Uskoro dolazi do osnivanja Austral-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 1-2 (33-34),
STR. 189-206
ŠKVORC, B.:
NEKOLIKO...

skog hrvatskog društva koje je osnovano 4. veljače 1951. godine na Maroubra Junctionu gdje je hrvatska zajednica dobila na korištenje crkvene prostorije od australskog svećenika Denisa Conaghana (vidi Lovoković, 1996.). Odmah zatim osnivaju se hrvatska društva u Melbourneu, Geelongu, Ballaratu, Hobartu, Whyalli, Perthu, Brisbaneu, Canberri i Wodongi.

⁶ Više o programu na postajama 2UE I 3UE, odnosno o SBS radio-programima, njihovu razvoju i prvim djelatnicima vidi u Tkalčević, 1992. str. 134-135 i 160-161.

LITERATURA

Atlas of the Australian People – 1991 Census: National Overview. Graeme Hugo, University of Adelaide, and Chris Maher, Monash University.

Atlas of the Australian People, NSW 1991. ABS, Canberra.

Biršić, Gracijan (1988.) *Croatian Settlement Since 1960, The Australian People, An Encyclopedia of the Nation, its People and Their Origins*, Angus and Robertson, 1988.

Budak, Luka (1988.): *Post-War Croatian Settlement, The Australian People, An Encyclopedia of the Nation, its People and Their Origins*, Angus and Robertson, 1988.

Clyne, G. Michael (1982.) *Multilingual Australia*, Melbourne.

Clyne Michael, Sandra Kipp (1995.): *The Extent of Community Language in Australia, People and Place*, vol. 3 no. 4.

Community Profiles – Yugoslavs (1986.), ABS, Canberra.

Jupp, James (1995.): *Ethnic & Cultural Diversity in Australia, Year Book Australia*, ABS, Canberra.

Khoo, Siew-Ean (1995.): *Language Maintenance among the Second Generation, People and Places*, vol 3 no. 4.

Kipp, Sandra, Michael Clyne, Anne Pauwels (1995.) *Immigration and Australia's Language Resources*, Canberra, Australian Government Publishing Service.

The Language Question. The Maintenance of Languages other than English. Volume 2: *Methodology and empirical results*, Canberra, 1986. Australian Government Publishing Service.

Liddicoat, A. J. (1991.): *Bilingualism: An introduction*, u: *Bilingualism and Bilingual Education*. National Languages Institute of Australia, Melbourne.

Lovoković, Fabijan (1997.): *The Croatian Community before and after establishment of the Republic of Croatia and share of the Croatian media during this period* (Naslov na engleskom, članak na hrvatskom). U rukopisu – Centre for Croatian Studies, Macquarie University (Arhiva Zavoda za kroatistiku Sveučilišta Macquarie).

McLaughlin, B. (1978; 2nd ed 1984.) *Simultaneous acquisition of two languages in childhood*, u: *Second Language Acquisition in Childhood*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

NSW Year Book 1994. ABS, Canberra.

Podravec, V. (1988.): *Croatian Community Life in Australia, The Australian People, An Encyclopedia of the Nation, its People and Their Origins*, Angus and Robertson, 1988.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 1-2 (33-34),
STR. 189-206

ŠKVORC, B.:
NEKOLIKO...

Saunders, G. (1991.): Sociolinguistic aspects of bilingualism: Bilingualism and Society, u: *Bilingualism and Bilingual Education*, National Languages Institute of Australia, Melbourne.

Tkalčević, Mato (1992.). *Hrvati u Australiji*, Zagreb, Nakladni zavod Matice Hrvatske.

Victorian Year Book 1991. ABS, Canberra.

A Few Comments on the Number of Croats, Croatian Language, Schools and Croatian Media in Australia

Boris ŠKVORC
Macquarie University, Sydney

In various written sources the data on the number of Croats in Australia vary from 200,000 to 500,000. At the same time, the data obtained from the census that can be processed based on the comparison of the number of speakers of Croatian, religious affiliation of participants in the censuses and place of birth, give a considerably altered picture resulting in a much smaller official number of Australian Croats. This article, based on the last two censuses, as well as on the calculations of the percentage of second-generation members with regard to the first, has tried to reveal the smallest provable number of Australian Croats, i.e. Australians of Croatian descent, by drawing a line between the two given determinants of affiliation. Furthermore, since the issue of the number of Croats in Australia is connected with the issue of Croatian language, the article discusses the preservation of the latter in Australia, its official recognition, the Australian school system in Croatian, but also the disturbing fact that bilingualism in Australian-Croatian families is declining and that the number of children learning Croatian is continually falling. The third part of the article deals with the Croatian media in Australia, especially in NSW and Victoria.

Einige Angaben zur Zahl der Kroaten, zur Präsenz der kroatischen Sprache sowie kroatischer Schulen und Medien in Australien

Boris ŠKVORC
Macquarie-Universität, Sydney

Die verschiedenen schriftlichen Quellen zur Zahl der in Australien lebenden Kroaten weichen sehr voneinander ab, die Angaben schwanken zwischen 200.000 und 500.000. Die anhand von Volkszählungen ermittelten Daten können

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 7 (1998),
BR. 1-2 (33-34),
STR. 189-206
ŠKVORC, B.:
NEKOLIKO...

unter verschiedenen Gesichtspunkten geprüft werden: die Zahlen der kroatischsprachigen Einwohner sowie Angaben zu Konfessionszugehörigkeit und Geburtsort können verglichen werden, was das Gesamtbild wesentlich ändert und die offizielle Zahl der australischen Kroaten herabsinken läßt. Ausgangspunkt dieses Artikels sind die letzten beiden Volkszählungen sowie Kalkulationen zum Umfang der zweiten Generation von in Australien lebenden Kroaten. Der Verfasser versucht, die nachweisbare Mindestzahl von australischen Kroaten bzw. von Australiern kroatischer Abstammung zu ermitteln, wobei er zwischen diesen beiden Formen nationaler Zugehörigkeit unterscheidet. Da die Frage der in Australien lebenden Kroaten eng mit der Problematik der kroatischen Sprache verbunden ist, werden in diesem Artikel außerdem die Notwendigkeit der Bewahrung der Sprache und die Möglichkeit einer offiziellen Anerkennung des Kroatischen sowie der Einrichtung eines kroatischen Unterrichtswesens angesprochen. Der Verfasser verweist aber auch auf die besorgniserregende Tatsache, daß in den kroatischen Familien Australiens Zweisprachigkeit immer seltener anzutreffen ist und die Zahl der Kinder, die Kroatisch lernen, sich ständig verringert. Der dritte Teil des Artikels beschäftigt sich mit kroatischen Medien in Australien, insbesondere in New South Wales und Victoria.